

ILMIY-AMALIY JURNAL

Impact Factor: 5.394

ISSN 2181-0958

DOI 10.26739/2181-0958

YURISPRUDENSIYA

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ | JURISPRUDENCE

7 JILD, 3

2026

YURISPRUDENSIYA

7 ЖИЛД, 3 СОН

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

ТОМ 7, НОМЕР 3

JURISPRUDENCE

VOLUME 7, ISSUE 3

Bosh muharrir:
Главный редактор:
Chief Editor:

SALAEV NODIRBEK
O'zbekiston Respublikasi Odil sudlov akademiyasi
professor, Yuridik fanlar doktori.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

RUSTAMBEKOV ISLAMBEK
Toshkent davlat yuridik universiteti
Yuridik fanlar doktori, professor.

TAHRIRIY HAY'AT A'ZOLARI | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ |

Mas'ul kotib | Ответственный секретарь | Responsible secretary:

DAVRONOV ATOBEK
Toshkent davlat yuridik universiteti jinoyat-protsessual huquqi kafedrasida o'qituvchisi,
PhD yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori.

KARIMOV FARHOD
Siyosiy fanlar doktori, dotsent,
A. Avloniy nomidagi
Malaka oshirish instituti prorektori;

BAZAROVA DILDORA
Toshkent davlat yuridik universiteti
yuridik fanlar doktori, professor;

IMOMOV NURILLO
Toshkent davlat yuridik universiteti fuqarolik huquqi
kafedrasida mudiri, yuridik fanlar doktori, professor;

KHAIRIEV NODIRJON
O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti
professori, yuridik fanlar doktori, dotsent;

NEMATOV JURABEK
Toshkent davlat yuridik universiteti
ma'muriy va moliyaviy huquq kafedrasida
dotsenti, yuridik fanlar doktori, dotsent;

ISMAILOV SHUKHRATJON
Toshkent davlat yuridik universiteti mehnat
huquqi kafedrasida mudiri, yuridik fanlar doktori;

KHABIBULLAEV DAVLATJON
Toshkent davlat yuridik universiteti fuqarolik
procsessual va xo'jalik procsessual huquqi kafedrasida
mudiri, yuridik fanlar nomzodi, professor;

OCHILOV KHASAN
Yuridik fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent;

IBROKHIMOV JAMSHID
Yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD);

GAFUROVA NOZIMAKHON
Toshkent davlat yuridik universiteti xalqaro
huquq va inson huquqlari kafedrasida mudiri,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

NARZIEV OTABEK
Toshkent davlat yuridik universiteti xususiy
xalqaro huquq kafedrasida i.o. professori,
yuridik fanlar doktori;

MUSAEV BEKZOD
Toshkent davlat yuridik universiteti
konstitutsiyaviy huquq kafedrasida mudiri, yuridik fanlar
bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

MURATAEV SERIKBEK
Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti dotsenti,
yuridik fanlar nomzodi;

KAMALOVA DILDORA
Yuridik fanlar doktori, professor;

YUSUPOV SARDORBEK
Toshkent davlat yuridik universiteti ma'muriy va
moliyaviy huquq kafedrasida mudiri, yuridik fanlar bo'yicha
falsafa doktori (PhD), yuridik fanlar doktori, dotsent;

KHUJAEVA SHOKHJAKHON
Toshkent davlat yuridik universiteti
intellektual mulk huquqi kafedrasida mudiri,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD);

CHORIEVA DILBAR
dotsent, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD).

Page Maker | Верстка | Sahifalovchi: Xurshid Mirzaxmedov

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

1. JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH TIZIMINING RIVOJLANISHI BOSQICHLARI.....	5
Ummatov Muhammadrasul Tursunovich	
2. ПОДГОТОВКА МЕДИАТОРОВ ПО ТРУДОВЫМ СПОРАМ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ.....	15
Мавлонова Нигина Баходировна	
3. SUDYALAR DAXLSIZLIGI: HUQUQIY TABIATI VA UNI TA'MINLASHNING KONSTITUTSIYAVIY KAFOLATLARI.....	30
Zaripov Jo'rabek Sodikovich	
4. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ МЕДИАЦИИ В РАЗРЕШЕНИИ ТРУДОВЫХ СПОРОВ: АНАЛИЗ ЗАТРАТ И ВЫГОД.....	40
Мавлонова Нигина Баходировна	
5. ОСОБЕННОСТИ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ НА БУДУЩЕЕ ЖИЛОЕ ПОМЕЩЕНИЕ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	53
Курбонова Комилабону Рамзбек кизи	
6. OILA HUQUQIDA NIKONLANUVCHI SHAXSLARNING MAJBURIY TIBBIY KO'RIKDAN O'TISHINING HUQUQIY ASOSLARI.....	67
Zaripov Jo'rabek Sodikovich	
7. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ МЕДИАЦИИ В ТРУДОВЫХ СПОРАХ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: НАУЧНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ.....	77
Мавлонова Нигина Баходировна	
8. АВТОРСКОЕ ПРАВО НА ВИДЕОКОНТЕНТ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ: ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ЗАЩИТЫ.....	89
Абдукодырова Дилноза Тулкин кизи,	
9. IJTIMOIIY DAVLATNING KONSTITUTSIYAVIY ASOSLARI:QIYOSIY-HUQUQIY TANHIL.....	99
Абдикадиров Умиджон Рузбаевич	

IJTIMOY DAVLATNING KONSTITUTSIYAVIY ASOSLARI: QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21907211>

Абдикадиров Умиджон Рузбаевич

Янгийўл тумани ИИБ ЖТСГ катта инспектори катта лейтенант

Annotatsiya

Maqolada Germaniya Federativ Respublikasi, Fransiya Respublikasi, Rossiya Federatsiyasi va O'zbekiston Respublikasi misolida ijtimoiy davlatning konstitutsiyaviy asoslariga bag'ishlangan qiyosiy-huquqiy tahlil o'tkaziladi. Tadqiqotning dolzarbligi 2023-yilda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yangi tahririda davlat birinchi marta ijtimoiy davlat sifatida to'g'ridan-to'g'ri belgilanganligi bilan bog'liq bo'lib, bu milliy huquq fanida ushbu kategoriyani doktrinal jihatdan chuqur o'rganishni taqozo etadi. Ishning maqsadi ijtimoiy davlat tamoyilining konstitutsiyaviy mustahkamlanishidagi umumiy qonuniyatlar va milliy xususiyatlarni aniqlash, shuningdek uning huquqiy tabiatini belgilashdan iborat. Tadqiqotning metodologik asosini formal-yuridik, qiyosiy-huquqiy va tarixiy-huquqiy usullar tashkil etdi. Aniqlanishicha, atama jihatidan bir xillikka qaramay, ijtimoiy davlatning konstitutsiyaviy formulasi ijtimoiy himoya modeliga, ijtimoiy huquqlarning sud himoyasi darajasiga hamda davlatning iqtisodiy rivojlanish darajasiga qarab turlicha mazmuniy talqin qilinadi. O'zbekiston Respublikasi tarmoq qonunchiligida davlatning ijtimoiy majburiyatlarini yanada aniqlashtirish bo'yicha takliflar shakllantirildi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy davlat, konstitutsiyaviy tuzum, ijtimoiy huquqlar, qiyosiy huquqshunoslik, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, konstitutsiyaviy modernizatsiya.

CONSTITUTIONAL FOUNDATIONS OF THE SOCIAL STATE: A COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS

Abstract

The article presents a comparative legal analysis of the constitutional foundations of the social (welfare) state using the examples of the Federal Republic of Germany, the French Republic, the Russian Federation and the Republic of Uzbekistan. The relevance of the study is determined by the adoption, in 2023, of a new version of the Constitution of the Republic of Uzbekistan, which for the first time expressly defines the state as social, thereby requiring doctrinal elaboration of

this category in national legal scholarship. The purpose of the article is to identify common patterns and national peculiarities in the constitutional consolidation of the social-state principle and to determine its legal nature. The formal-legal, comparative-legal and historical-legal methods form the methodological basis of the research. It is established that, despite terminological uniformity, the constitutional formula of the social state acquires different substantive content depending on the model of social protection, the degree of judicial enforceability of social rights and the level of the state's economic development. Proposals are formulated for the further concretisation of the state's social obligations in the sectoral legislation of the Republic of Uzbekistan.

Keywords: social state, constitutional order, social rights, comparative law, Constitution of the Republic of Uzbekistan, constitutional modernisation.

Kirish

Ijtimoiy davlat g'oyasi XIX asr oxiri — XX asr boshidagi industrial jamiyat ziddiyatlariga javob sifatida shakllangan bo'lib, asta-sekin siyosiy shiordan mustaqil konstitutsiyaviy-huquqiy kategoriyaga aylandi. Dastlab davlatning ijtimoiy majburiyatlari asosan tarmoq qonunchiligi darajasida (Germaniyaning 1880-yillardagi sug'urta qonunlari) mustahkamlangan bo'lsa, XX asrning ikkinchi yarmida davlatni ijtimoiy davlat sifatida tavsiflash bevosita konstitutsiyalar matniga kiritila boshlandi va shu tariqa u shunchaki dasturiy emas, balki ta'sis xarakteriga ega bo'ldi [3; 7].

O'zbekiston Respublikasi huquq tizimi uchun ushbu masala 2023-yil 30-aprelda umumxalq referendumida qabul qilingan Konstitutsiyaning yangi tahriri bilan bog'liq holda alohida ahamiyat kasb etdi — unda birinchi marta O'zbekiston ijtimoiy, dunyoviy va huquqiy davlat ekanligi to'g'ridan-to'g'ri ko'rsatildi [1; 13]. Shu bilan birga davlatning ko'plab yangi ijtimoiy-iqtisodiy majburiyatlari mustahkamlandi, bu esa ularni tizimli talqin qilish va jahon konstitutsiyaviy amaliyotida shakllangan ijtimoiy davlat modellari bilan muvofiqlashtirish zaruriyatini keltirib chiqardi.

Ushbu tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, «ijtimoiy davlat» formulasini uning doktrinal va amaliy mazmunidagi farqlarni hisobga olmasdan mexanik ravishda o'zlashtirish konstitutsiyaviy matn bilan real ijtimoiy siyosat o'rtasida uzilishga olib kelishi mumkin — bu muammo 1990-yillardagi postsovet konstitutsiyalariga nisbatan allaqachon qayd etilgan [4, 65–66-b.].

Maqolaning maqsadi — chet davlatlar va O'zbekiston Respublikasida ijtimoiy davlatning konstitutsiyaviy asoslarini qiyosiy-huquqiy tahlil qilish orqali umumiy qonuniyatlar, milliy xususiyatlar va milliy qonunchilikni takomillashtirishning mumkin bo'lgan yo'nalishlarini aniqlashdan iborat.

Qo'yilgan maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar hal etiladi: 1) ijtimoiy davlatni konstitutsiyaviy-huquqiy kategoriya sifatida tushunishga oid doktrinal yondashuvlarni aniqlash; 2) GFR, Fransiya va Rossiya Federatsiyasi misolida davlatning ijtimoiy majburiyatlarini konstitutsiyaviy mustahkamlashning asosiy modellarini aniqlash; 3) 2023-yildagi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ijtimoiy davlatga oid qoidalarning mazmuni va huquqiy tabiatini

tahlil qilish; 4) milliy qonunchilikda ijtimoiy davlatning konstitutsiyaviy tamoyilini aniqlashtirish bo'yicha takliflar shakllantirish.

Adabiyotlar sharhi

Ijtimoiy davlat kategoriyasi konstitutsiyaviy huquq fanida an'anaviy ravishda ikki o'zaro bog'liq jihatda — konstitutsiyaviy tuzum asoslarining elementi va shaxsning ijtimoiy-iqtisodiy huquqlarini huquqiy kafolatlash tizimi sifatida ko'rib chiqiladi [6]. Xususan, I.I. Esmantovich ijtimoiy davlat konstitutsiyaviy tuzum asoslarining nisbatan yangi elementi ekanligini, uning haqiqiy mazmuni faqat konstitutsiyaviy tamoyilni tegishli tartibga solish salohiyatiga ega bo'lgan tarmoq qonunchiligiga ko'chirilgandagina ochilishini ta'kidlaydi [6].

A.A. Klishas ijtimoiy davlatning konstitutsiyaviy-huquqiy tavsifini davlat funksiyalarini amalga oshirish mexanizmining huquqiy jihatdan mustahkamlanishi — pensiyalar, nafaqalar va boshqa ijtimoiy to'lovlarning belgilanishi bilan bog'laydi hamda ijtimoiy davlatning «konstitutsiyaviy ko'rsatkichlari»ni formallashtirish urinishlari muqarrar ravishda milliy ijtimoiy siyosat modellarining xilma-xilligiga duch kelishini ta'kidlaydi [5].

Konstitutsiyaviy modernizatsiya sharoitida zamonaviy ijtimoiy davlat tamoyillarini o'rganishga E.V. Razdyakonova salmoqli hissa qo'shgan bo'lib, u Rossiyaning 2020-yildagi konstitutsiyaviy islohotini tahlil qilish asosida ijtimoiy davlat tamoyillari tizimini — ijtimoiy adolat, ijtimoiy hamjihatlik, shaxsiy ijtimoiy mas'uliyat, ijtimoiy kompensatsiya, ijtimoiy kafolatlar, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy sheriklik tamoyillarini — ajratib ko'rsatadi hamda ushbu tizimni erishilgan ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarning va aholi farovonligi darajasining kafolatlanganligi tamoyillari bilan to'ldirish zaruriyatini asoslaydi [4, 65–72-b.].

Chet el doktrinasida ham konstitutsiya ijtimoiy normalarining yuridik kuchi muammosiga e'tibor qaratiladi. Xususan, 1937-yilgi Irlandiya Konstitutsiyasining 45-moddasida sud himoyasiga tegishli bo'lmagan ijtimoiy siyosatning yo'naltiruvchi tamoyillarini mustahkamlash tajribasi shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy maqsadlarning sof dasturiy jihatdan mustahkamlanishi, agar u tarmoq amalga oshirish mexanizmi bilan qo'llab-quvvatlanmasa, vaqt o'tishi bilan tartibga soluvchi ahamiyatini yo'qotishi mumkin [4, 68-b.; 10].

Germaniya doktrinasi 1949-yilgi GFR Asosiy qonunining 20-moddasida mustahkamlangan ijtimoiy davlat tamoyilini (Sozialstaatsprinzip) demokratiya, federalizm va huquqiy davlat tamoyillari qatorida davlat tuzilishining tarkibiy tamoyillaridan biri sifatida baholaydi; ushbu tamoyilning aniq mazmuni Federal konstitutsiyaviy sud amaliyoti hamda ijtimoiy sug'urta tizimi orqali ochib beriladi, uning uch tarmog'i — ijtimoiy sug'urta, ijtimoiy kompensatsiya va ijtimoiy yordam — hali XIX asr oxirida tarixan shakllangan edi [7].

O'zbekistonga nisbatan ijtimoiy davlatning konstitutsiyaviy asoslariga bag'ishlangan maxsus doktrinal tadqiqotlar rus tilidagi ilmiy adabiyotda hozircha parcha-parcha shaklda, asosan 2023-yildagi yangilangan Konstitutsiyaga sharhlar ko'rinishida uchraydi, bu esa ushbu maqolada to'ldirilishi ko'zda tutilgan tadqiqot bo'shlig'i mavjudligini tasdiqlaydi [11; 12].

Yuqoridagilarni umumlashtirib, zamonaviy konstitutsiyaviy huquq fanida ijtimoiy davlatning elementlar tarkibi va funksiyalari haqida barqaror tasavvurlar shakllanganligini, biroq uning konstitutsiyaviy mustahkamlanishining milliy modellarini, xususan Markaziy Osiyo davlatlarining eng so'nggi konstitutsiyaviy tajribasini hisobga olgan holda, qiyosiy tahlil qilish hali yetarlicha ishlab chiqilmaganligini xulosa qilish mumkin.

Metodologiya

Tadqiqotning metodologik asosini bilishning umumilmiy va maxsus-yuridik usullari majmuasi tashkil etadi. Formal-yuridik usul GFR, Fransiya Respublikasi, Rossiya Federatsiyasi va O'zbekiston Respublikasi konstitutsiyalari matnlarini, ular davlatni ijtimoiy davlat sifatida tavsiflovchi normalarni tahlil qilishda qo'llanildi.

Qiyosiy-huquqiy usul ushbu tadqiqot uchun asosiy hisoblanadi va funksional taqqoslash shaklida amalga oshirildi: taqqoslash faqat konstitutsiyaviy normalarning matniy ifodalariga emas, balki ularning konstitutsiyaviy tuzum asoslari tizimidagi o'rniga, sud himoyasi mexanizmiga va tarmoq qonunchiligidagi aniqlashtirilish darajasiga ham tegishli bo'ldi. Taqqoslash uchun davlatlar tanlovi ijtimoiy davlatning asosiy tarixan shakllangan modellarini — kontinental (german), universalistik (fransuz) modellarini — hamda o'tish davri postsovet modellarini (rossiya va o'zbekiston) taqdim etish zaruriyati bilan belgilanadi, bu esa O'zbekiston Respublikasining umumjahon tipologiyasidagi o'rnini baholash imkonini beradi.

Tarixiy-huquqiy usul ijtimoiy davlat konstitutsiyaviy kategoriyasining genezisini — XIX asr oxiridagi tarmoq ijtimoiy qonunchiligidan tortib, XX asrning ikkinchi yarmida va postsovet davrida uning konstitutsiyaviylashuvigacha bo'lgan jarayonni kuzatish uchun qo'llanildi.

Bundan tashqari, tizimli tahlil usuli qo'llanildi, bu esa ijtimoiy davlatga oid qoidalarni alohida emas, balki konstitutsiyaviy tuzumning boshqa asoslari — huquqiy va dunyoviy davlat tamoyillari bilan o'zaro bog'liqlikda ko'rib chiqish imkonini berdi, bu esa ushbu uch xususiyatni bitta normada bevosita birlashtiruvchi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yangi tahriri uchun alohida ahamiyatga ega [1].

Tadqiqotning empirik bazasini ko'rsatilgan davlatlarning amaldagi konstitutsiyalari matnlari, shuningdek asosan so'nggi besh yil ichida chop etilgan doktrinal manbalar — monografiyalar, dissertatsion tadqiqotlar va ilmiy maqolalar tashkil etdi.

Davlatlarni taqqoslash uchun tanlashda konstitutsiyaviy rivojlanish bosqichlarining vakillik mezoni ham hisobga olindi: german va fransuz modellari urushdan keyingi davrda shakllangan bo'lib, ko'p yillik sud amaliyoti sinovidan o'tgan, rossiya va o'zbekiston modellari esa postsovet konstitutsiyaviy modernizatsiya tajribasini aks ettiradi, bu esa ijtimoiy davlat konstitutsiyaviy kategoriyasi rivojlanishining nafaqat fazoviy, balki vaqtinchalik qonuniyatlarini ham kuzatish imkonini beradi. Bunday sinxron va diaxron taqqoslashning uyg'unlashuvi milliy huquqiy institutlarning ham strukturaviy, ham funksional o'xshashligini aniqlashga yo'naltirilgan qiyosiy huquqshunoslikning umumiy metodologiyasiga mos keladi.

Qiyosiy-huquqiy tahlil natijalari

4.1. Kontinental (german) model

GFR 1949-yilgi Asosiy qonunining 20-moddasi 1-qismi Germaniya demokratik va ijtimoiy federativ davlat ekanligini belgilaydi [3; 15]. Germaniya doktrinasida ijtimoiy davlat tamoyili (Sozialstaatsprinzip) asosiy huquqlar ro'yxatidan farqli o'laroq, fuqarolarning bevosita subyektiv da'volarini keltirib chiqarmaydigan, biroq qonunchini ijtimoiy ziddiyatlarni yumshatish va adolatli ijtimoiy tartibni saqlab qolish bo'yicha faol harakatlarga majbur qiladigan davlat tuzilishining tarkibiy tamoyillaridan biri (Staatsstrukturprinzip) sifatida baholanadi [7].

Ushbu tamoyilning amaliy ro'yobga chiqarilishi tarmoqlangan ijtimoiy sug'urta tizimi orqali ta'minlanadi, unga nisbatan mustaqil uch tarmoq — bevosita ijtimoiy sug'urta, ijtimoiy kompensatsiyalar (dastlab urush qurbonlari uchun mo'ljallangan, keyinchalik jinoyat va baxtsiz hodisa qurbonlariga ham tarqatilgan) va ijtimoiy yordam kiradi; bunda kompensatsiya fondlarini moliyalashtirishda davlat ishtirokining ulushi ish beruvchilar va xodimlarning hissasidan yuqori [15]. Bunday model shuni ko'rsatadiki, Germaniyada ijtimoiy davlatning konstitutsiyaviy formulasi konstitutsiya matnida ijtimoiy huquqlarning batafsil ro'yxati orqali emas, balki umumiy konstitutsiyaviy tamoyil doirasida amal qiluvchi rivojlangan tarmoq ijtimoiy qonunchiligi tizimi orqali amalga oshiriladi.

4.2. Universalistik model va Fransiya tajribasi

1958-yilgi Fransiya Respublikasi Konstitutsiyasining 1-moddasi Fransiyaning bo'linmas, dunyoviy, demokratik va ijtimoiy Respublika sifatida tavsiflaydi. Shu bilan birga ijtimoiy-iqtisodiy huquqlarning bevosita ro'yxati — mehnat huquqi, sog'liqni saqlash huquqi, dam olish huquqi, ijtimoiy ta'minot huquqi — 1958-yilgi Konstitutsiyaning asosiy matnida emas, balki 1946-yilgi Konstitutsiya kirish qismida mustahkamlangan bo'lib, u Fransiya Konstitutsiyaviy kengashining huquqiy pozitsiyasiga ko'ra, to'liq yuridik kuchga ega bo'lgan «konstitutsiyaviylik bloki» (bloc de constitutionnalité) tarkibiga kiradi.

Ko'rsatilgan yuridik texnika — ijtimoiy huquqlarni to'liq yuridik kuchini saqlagan holda konstitutsiyaning asosiy matnidagi tashqariga chiqarish — ijtimoiy davlatni konstitutsiyaviy rasmiylashtirishning davlat tuzilishi tarkibiy tamoyili sifatidagi german modelidan ham, postsovet modelidagi ijtimoiy-iqtisodiy huquqlarni konstitutsiyaning asosiy matnida bevosita sanab o'tish usulidan ham farq qiluvchi mustaqil variantini tashkil etadi.

4.3. Skandinaviya (universalistik) modeli

Shvetsiya, Norvegiya va Finlyandiyaning konstitutsiyaviy amaliyoti bilan ifodalangan Skandinaviya ijtimoiy davlat modeli alohida ko'rib chiqilishga loyiqdir. Ijtimoiy to'lovlarni ish stajiga va to'langan badallarga bog'lash sug'urta tamoyiliga asoslangan german modelidan farqli o'laroq, Skandinaviya modeli ijtimoiy ta'minotning universalligi tamoyilidan kelib chiqadi, ya'ni ijtimoiy sug'urta tizimidagi ishtirokidagi qat'i nazar, barcha fuqarolarga ijtimoiy xizmatlar ko'rsatishdan iborat bo'lib, bu uni beveridj turidagi fransuz universalizmiga yaqinlashtiradi, biroq ijtimoiy xizmatlarni munitsipal darajada ko'rsatishning yuqori markazsizlashtirilganlik darajasi bilan undan farqlanadi.

Skandinaviya davlatlarida davlatning ijtimoiy majburiyatlarini konstitutsiyaviy mustahkamlash asosan bilvosita xarakterga ega: asosiy qonunlar mehnat, ta'lim va ijtimoiy ta'minot huquqiga oid alohida normalarni o'z ichiga oladi, biroq kafolatlarning asosiy hajmi konstitutsiyaviy emas, balki qonunchilik darajasida, mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlari va ijtimoiy sheriklik institutlarining faol ishtirokida shakllanadi. Ushbu holat konstitutsiyaviy matnning aniqlashtirilish darajasi aholining haqiqiy ijtimoiy himoyalanganlik darajasiga bevosita bog'liq emasligi, balki ko'proq milliy huquqiy an'ana xususiyatlari va davlat hokimiyati darajalari o'rtasidagi vakolatlar taqsimoti bilan belgilanishi haqidagi umumiy xulosani tasdiqlaydi.

Kontinental, universalistik (fransuz) va Skandinaviya modellarini qiyoslash Yevropa konstitutsionalizmi ijtimoiy davlatni mustahkamlashning yagona yuridik texnika standartini ishlab chiqmaganligini ko'rsatadi, bu esa Markaziy Osiyo davlatlari, jumladan O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tajribasini tahlil qilishda sof matniy emas, balki funksional taqqoslashdan foydalanishni metodologik jihatdan oqlaydi.

4.4. Postsovet modeli: Rossiya Federatsiyasi

Rossiya Federatsiyasi Konstitutsiyasining 7-moddasi Rossiyani siyosati insonning munosib hayoti va erkin rivojlanishini ta'minlovchi shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan ijtimoiy davlat sifatida belgilaydi hamda ijtimoiy siyosat yo'nalishlarining ochiq ro'yxatini mustahkamlaydi — mehnat va sog'liqni muhofaza qilish, mehnat haqining kafolatlangan eng kam miqdorini belgilash, oila, onalik, otalik va bolalikni, nogironlar va keksa fuqarolarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy xizmatlar tizimini rivojlantirish [2; 4].

2020-yildagi konstitutsiyaviy islohot ushbu ro'yxatni sezilarli darajada kengaytirdi, Asosiy qonun matniga yagona sog'liqni saqlash tizimi asoslari, nikohni erkak va ayol ittifoqi sifatida himoya qilish, ijtimoiy nafaqa va to'lovlarni majburiy indeksatsiya qilish, shuningdek ijtimoiy sheriklik tamoyili haqidagi qoidalarni kiritdi [4, 71–72-b.]. Adabiyotlarda ta'kidlanishicha, ushbu islohot ijtimoiy davlatning tubdan yangi mazmunini yaratmadi, biroq ilgari dasturiy xarakterga ega bo'lgan normalarning yuridik aniqlik darajasini oshirdi, ijtimoiy majburiyatlarning bir qismini ijtimoiy siyosat maqsadlari toifasidan bevosita konstitutsiyaviy kafolatlar toifasiga o'tkazdi [4, 71-b.].

Shu bilan birga rossiya doktrinasida ijtimoiy davlatning e'lon qilingan tamoyillari va ularning federatsiya subyektlari darajasidagi bir xilda amalga oshirilishi o'rtasidagi saqlanib qolayotgan uzilish asoslanadi, bu, xususan, ko'p bolali oila mintaqaviy mezonlari va berilayotgan imtiyozlar hajmidagi sezilarli farqlarda namoyon bo'ladi [4, 69–70-b.]. Ushbu kuzatuv hududiy farqlanish saqlanib qolgan unitar davlatlar, jumladan O'zbekiston Respublikasi uchun ham metodologik ahamiyatga ega.

4.5. O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy modeli

2023-yil 30-aprelda referendumda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yangi tahriri davlatning konstitutsiyaviy tavsifiga tubdan o'zgarishlar kiritdi: moddalar soni 128 tadan 155 taga ko'paydi, amaldagi

normalarning yarmidan ortig'ining mazmuni yangilandi [9; 13]. Ushbu tadqiqot uchun asosiy ahamiyatga ega bo'lgan qoida — O'zbekistonni birinchi marta ijtimoiy, dunyoviy va huquqiy davlat sifatida to'g'ridan-to'g'ri belgilovchi qoidadir [11].

O'zbekiston modelining o'ziga xos xususiyati davlatning umumiy ijtimoiy davlat sifatidagi tavsifini aniq ijtimoiy-iqtisodiy majburiyatlarga oid batafsil normalar bilan uyg'unlashtirishidir — fuqarolarning davlat xizmatiga teng huquqli kirish imkoniyati (37-modda), global axborot tarmog'iga kirish imkoniyatini ta'minlash (33-modda), davlat organlarining noqonuniy qarorlari va harakatlari natijasida yetkazilgan zararning davlat tomonidan qoplanishi (55-modda) [11]. Bundan tashqari, yangilangan Konstitutsiyani amalga kiritish to'g'risidagi qonunga muvofiq, davlatning mustahkamlangan ijtimoiy-iqtisodiy majburiyatlarini amalga oshirish bo'yicha chora-tadbirlar dasturini, jumladan ijro etuvchi hokimiyat respublika organlarining vazifalari va funksiyalarini mamlakatda amalga oshirilayotgan ma'muriy islohotlar doirasida qayta ko'rib chiqishni hisobga olgan holda, uch oylik muddatda tasdiqlash majburiyati belgilangan [9].

Bunday yondashuv — umumiy konstitutsiyaviy formulani uni amalga oshirishning tashkiliy-huquqiy mexanizmi bilan uyg'unlashtirish — O'zbekiston modelini qonunchini ijobiy majburiyatlarga undovchi german tamoyiliga yaqinlashtiradi, shu bilan birga Irlandiya tajribasiga nisbatan qayd etilgan sof dasturiy, yuridik jihatdan talab qilinmagan ijtimoiy maqsadlarni mustahkamlash xavflaridan qochish imkonini beradi [4, 68-b.].

Shu bilan birga, 2023-yildagi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi matnini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, Rossiya Federatsiyasi Konstitutsiyasining 7-moddasidan farqli o'laroq, milliy norma davlatni ijtimoiy davlat sifatida tavsiflashning o'zida ijtimoiy siyosat yo'nalishlarining batafsil ro'yxatini o'z ichiga olmaydi, tegishli kafolatlarni inson huquq va erkinliklariga bag'ishlangan bo'limning alohida moddalari bo'yicha taqsimlaydi. Bu esa milliy huquq tizimiga nisbatan ijtimoiy davlatga oid qoidalarni alohida emas, balki tizimli talqin qilish zaruriyatini keltirib chiqaradi.

4.6. Taqqoslashning yig'ma natijalari

To'rt milliy modelni tahlil qilish natijalarining umumlashtirilgan ko'rinishi 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval. Ijtimoiy davlatning konstitutsiyaviy modellarining qiyosiy tavsifi

Davlat	Ijtimoiy davlatning konstitutsiyaviy formulasi	Ijtimoiy himoya modeli	Normaning yuridik tabiati
Germaniya	«Demokratik va ijtimoiy federativ davlat» (1949-yilgi Asosiy qonunning 20-moddasi)	Kontinental (bismark), sug'urta, subsidiar	Federal konstitutsiyaviy sud va qonunchi tomonidan aniqlashtiriladigan davlat tuzilishi tamoyili

Davlat	Ijtimoiy davlatning konstitutsiyaviy formulasi	Ijtimoiy himoya modeli	Normaning yuridik tabiati
			(Staatsstrukturprinzip)
Fransiya	«Bo'linmas, dunyoviy, demokratik va ijtimoiy Respublika» (1958-yilgi Konstitutsiyaning 1-moddasi; iqtisodiy va ijtimoiy huquqlar — 1946-yilgi Konstitutsiya kirish qismi)	Universalistik (Beveridj modeli), sug'urta elementlari bilan	Konstitutsiyaviy kengash tomonidan ta'minlanadigan konstitutsiyaviylik blokining (bloc de constitutionnalité) qiymati
Rossiya Federatsiyasi	«Siyosati insonning munosib hayoti va erkin rivojlanishini ta'minlovchi shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan ijtimoiy davlat» (RF Konstitutsiyasining 7-moddasi)	2020-yildagi islohotdan so'ng bevosita konstitutsiyaviy kafolatlar kuchaytirilgan aralash model	Konstitutsiyaviy tuzum asosi; tarmoq qonunchiligi orqali aniqlashtiriladigan dastur-maqсадli norma
O'zbekiston Respublikasi	«Ijtimoiy, dunyoviy va huquqiy davlat» (2023-yildagi tahrirdagi Konstitutsiyaning kirish qismi va 14-moddasi)	Qoldiq ijtimoiy yordamdan adresli yordamga o'tish davri modeli, keng davlat majburiyatlari saqlangan holda	Birinchi marta bevosita mustahkamlangan konstitutsiyaviy tavsif; batafsil ijtimoiy-iqtisodiy majburiyatlar bilan hamrohlik qilinadi

Taqdim etilgan taqqoslashdan ko'rinib turibdiki, «ijtimoiy davlat» atamasining rasmiy bir xilligiga qaramay, ushbu kategoriyaning mazmuniy to'ldirilishi quyidagilarga qarab sezilarli darajada farqlanadi: 1) ijtimoiy normalarning konstitutsiya tuzilishidagi o'rni (Germaniyada davlat tuzilishining tarkibiy tamoyili, Fransiya konstitutsiyaviylik blokiga kiritilgan alohida konstitutsiyaviy matn, Rossiyada batafsil dastur-maqсадli norma, O'zbekistonda taqsimlangan kafolatlar bilan kompleks tavsif); 2) tegishli normalarning sud himoyasi darajasi; 3) ijtimoiy majburiyatlarning bevosita konstitutsiyaviy matnda aniqlashtirilish darajasi.

O'tkazilgan tahlil davlatning «ijtimoiylik» darajasini baholash uchun qo'llaniladigan mezonlar apparatini ham aniqlashtirish imkonini beradi. Doktrinada formal-yuridik mezonni (davlatning ijtimoiy xarakteriga bevosita konstitutsiyaviy ko'rsatma mavjudligi), institutsional mezonni (ijtimoiy siyosatni amalga oshirishning

ixtisoslashtirilgan organlari va tartib-taomillarining mavjudligi) va natijaviy mezonni (aholining ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlar orqali o'lchanadigan haqiqiy ijtimoiy himoyalanganlik darajasi) farqlash taklif etiladi. Barcha uch mezonni ko'rib chiqilgan davlatlarga qo'llash shuni ko'rsatadiki, formal-yuridik mustahkamlash ijtimoiy davlatning samarali faoliyat yuritishi uchun zaruriy, biroq yetarli bo'lmagan shart hisoblanadi: u institutsional va natijaviy o'lchamlar bilan hamrohlik qilinishi lozim, bu esa ham rivojlangan ijtimoiy sug'urta tizimiga ega german tajribasi, ham O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida nazarda tutilgan konstitutsiyaviy ijtimoiy-iqtisodiy majburiyatlarni dasturiy amalga oshirish mexanizmi bilan tasdiqlanadi [7; 9].

Muhokama

Olingan natijalar ijtimoiy davlat konstitutsiyaviy-huquqiy kategoriya sifatida yagona universal modelni tashkil etmasligi, balki mazmuni milliy tarmoq qonunchiligi tizimi va huquqni qo'llash, jumladan sud amaliyoti orqali ochib beriladigan doiraviy tamoyil ekanligi haqidagi tezisni tasdiqlaydi [5; 7]. Shu munosabat bilan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida 2023-yilda davlatni ijtimoiy davlat sifatida tavsiflashning mustahkamlanishini tegishli ijtimoiy munosabatlarni konstitutsiyaviylashtirish jarayonining yakuni sifatida emas, balki keyingi qonunchilik jihatidan aniqlashtirishni talab qiluvchi dastlabki bosqichi sifatida ko'rib chiqish lozim.

Rossiya doktrinasida aniqlangan ijtimoiy davlat tamoyillari tizimi — ijtimoiy adolat, ijtimoiy hamjihatlik, shaxsiy ijtimoiy mas'uliyat, ijtimoiy kafolatlar, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy sheriklik tamoyillari [4] — alohida e'tiborga loyiqdir. Rossiya konstitutsiyaviy huquq tizimiga nisbatan ishlab chiqilgan ushbu tamoyillar tizimi O'zbekiston Respublikasining yangilangan Konstitutsiyasini tahlil qilish uchun ham katta tushuntirish salohiyatiga ega ko'rinadi, chunki u ijtimoiy davlatning konstitutsiyaviy mustahkamlanishi faktini qayd etishdan tegishli tartibga solish sifatini mazmunan baholashga o'tish imkonini beradi.

Shu bilan birga milliy o'ziga xoslikni hisobga olmasdan ushbu tamoyillar tizimini mexanik ravishda o'zlashtirish metodologik jihatdan noto'g'ri hisoblanadi. Xususan, rossiya amaliyotida mintaqaviy tarmoq bitimlarini tuzishda qiyinchiliklarga duch kelayotgan ijtimoiy sheriklik tamoyili [4, 71-b.] O'zbekistonning davlat boshqaruvi tizimi ko'proq markazlashtirilgan sharoitida boshqacha institutsional mazmun kasb etishi mumkin, bu esa keyingi tadqiqotlarning mustaqil yo'nalishini tashkil etadi.

German tajribasi bilan taqqoslash shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy davlatning uzoq muddatli barqarorligi konstitutsiyaviy formulalarning kengligi bilan emas, balki tarmoq huquqiy tartibga solishning izchilligi va ijtimoiy sug'urta institutlarining barqarorligi bilan ta'minlanadi [7; 15]. O'zbekiston Respublikasiga nisbatan bu shuni anglatadiki, yangilangan Konstitutsiyani amalga kiritish to'g'risidagi qonunda nazarda tutilgan davlatning ijtimoiy-iqtisodiy majburiyatlarini amalga oshirish bo'yicha chora-tadbirlar dasturi [9] texnik emas, balki ijtimoiy davlat konstitutsiyaviy tamoyilini amal qiluvchi huquqiy mexanizmga aylantirish uchun tizim hosil qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi.

Nihoyat, ijtimoiy huquqlar konstitutsiyaning asosiy matnidan tashqarida mustahkamlangan, biroq konstitutsiyaviylik bloki doktrinasida tufayli to'liq huquqiy himoyadan foydalanadigan Fransiya tajribasi normaning konstitutsiya tuzilishidagi rasmiy o'rni undan tan olingan yuridik kuchga qaraganda kamroq ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Ushbu kuzatuv O'zbekiston Respublikasining sud va boshqa huquqni qo'llovchi organlari tomonidan ijtimoiy kafolatlarni asosiy matnning turli bo'limlariga taqsimlovchi Konstitutsiya moddalarini keyingi talqin qilishda hisobga olinishi mumkin.

Mintaqaviy kontekst ham qiziqish uyg'otadi: Markaziy Osiyo davlatlarining konstitutsiyaviy rivojlanishi umuman olganda sovet davriga xos sotsialistik turdagi deklaratsiyalardan adresli ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari bilan umumiy konstitutsiyaviy tavsifni uyg'unlashtiruvchi pragmatikroq ijtimoiy davlat formulalariga asta-sekin o'tish bilan tavsiflanadi. Shu nuqtai nazardan, O'zbekiston Respublikasining 2023-yildagi yangilangan Konstitutsiyasi mintaqadagi bunday transformatsiyaning eng izchil namunalaridan biri sifatida ko'rib chiqilishi mumkin, chunki u nafaqat matniy yangilanish bilan, balki uni amalga oshirishning alohida tashkiliy-huquqiy mexanizmini yaratish bilan ham hamrohlik qilinadi [9]. Mintaqa qo'shni davlatlarining konstitutsiyaviy amaliyoti bilan keyingi taqqoslash ushbu xulosaning barqarorligini tekshirish imkonini bergan bo'lar edi, bu esa ushbu tadqiqot doirasidan tashqariga chiqadi va quyida keyingi ishning mustaqil yo'nalishi sifatida belgilanadi.

Byudjet barqarorligi tamoyili bilan ijtimoiy davlat tamoyilining nisbati masalasi alohida muhokamaga loyiqdir. Konstitutsiyaviy ijtimoiy majburiyatlar ro'yxatining kengayishi muqarrar ravishda ularni moliyaviy ta'minlash masalasini keltirib chiqaradi, shu munosabat bilan fanda deklarativ xarakteri davlatning real moliyaviy imkoniyatlari bilan qo'llab-quvvatlanmaydigan normalar — «bo'sh va'dalar» muammosi ko'tariladi [4, 71-b.]. O'zbekiston Respublikasiga nisbatan ushbu muammo qonunchidan ijtimoiy davlat haqidagi konstitutsiyaviy qoidalarni aniqlashtiruvchi tarmoq qonunchiligini ishlab chiqishda alohida e'tiborni talab qiladi, chunki barqaror moliyaviy ta'minot mavjud bo'lmagan holda ijtimoiy kafolatlarni ortiqcha batafsillashtirish konstitutsiyaviy matnga bo'lgan ishonchni umuman izdan chiqarishi mumkin.

Shuningdek, konstitutsiyalashtirish kontekstida ijtimoiy sohaning transformatsiyasini o'rganayotgan mahalliy tadqiqotchilarning pozitsiyasi ham e'tiborga loyiqdir. I.M. Ilyin ijtimoiy davlat konstitutsiyaviy islohotini davlatning fuqarolar oldidagi ijtimoiy majburiyatlarini pozitivlashtirish jarayoni bilan bog'laydi va tegishli o'zgarishlarni huquqlar ro'yxatiga alohida qo'shimcha sifatida emas, balki konstitutsionalizmning umumiy progressiv rivojlanishi elementi sifatida ko'rib chiqadi [4, 66-b.]. Ushbu yondashuv O'zbekiston Respublikasining yangilangan Konstitutsiyasini baholash uchun ham metodologik jihatdan samarali ko'rinadi, chunki u ijtimoiy davlatga oid qoidalarni deklarativ qo'shimcha sifatida emas, balki bir vaqtning o'zida konstitutsiyaviy tuzum asoslarini, shaxs maqomini va davlat hokimiyatini tashkil etishni qamrab olgan 2023-yildagi umumiy konstitutsiyaviy islohotning tizimli elementi sifatida tahlil qilish imkonini beradi.

Xulosa

O'tkazilgan ijtimoiy davlatning konstitutsiyaviy asoslariga oid qiyosiy-huquqiy tahlil quyidagi xulosalarni shakllantirish imkonini beradi.

Birinchidan, davlatni ijtimoiy davlat sifatida konstitutsiyaviy mustahkamlash konstitutsiyaviy huquqning umumjahon rivojlanish tendensiyasini tashkil etadi, biroq ushbu tamoyilning yuridik tabiati va amalga oshirish mexanizmi milliy modelga qarab sezilarli darajada farqlanadi — davlat tuzilishining tarkibiy tamoyili (Germaniya), konstitutsiyaviylik blokingi elementi (Fransiya) yoki batafsil dastur-maqсадli norma (Rossiya Federatsiyasi, O'zbekiston Respublikasi).

Ikkinchidan, 2023-yildagi yangilangan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga davlatni ijtimoiy, dunyoviy va huquqiy davlat sifatida bevosita tavsiflashning kiritilishi konstitutsiyaviy modernizatsiyaning muhim bosqichi bo'lib, u umumjahon amaliyotga mos keladi hamda ijtimoiy qonunchilikni keyingi rivojlantirish uchun normativ asos yaratadi.

Uchinchidan, ijtimoiy davlatning konstitutsiyaviy tamoyilini samarali amalga oshirish nafaqat uning matniy mustahkamlanishini, balki tarmoq qonunchiligida izchil aniqlashtirilishini, shuningdek institutsional ta'minlanishini — german ijtimoiy sug'urta tizimi modeli hamda O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida nazarda tutilgan davlatning ijtimoiy-iqtisodiy majburiyatlarini amalga oshirish bo'yicha chora-tadbirlar dasturi bilan o'xshash tarzda — talab qiladi.

To'rtinchidan, O'zbekiston Respublikasi konstitutsiyaviy huquq fani uchun rossiya va german doktrinasida to'plangan tajribani hisobga olgan, biroq milliy ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga moslashtirilgan ijtimoiy davlatning o'z tamoyillari tizimini ishlab chiqish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Keyingi tadqiqotlarning yo'nalishlari sifatida quyidagilarni ajratib ko'rsatish maqsadga muvofiq ko'rinadi: Markaziy Osiyo davlatlari konstitutsiyaviy (nizom) sudlarining ijtimoiy huquqlarga oid ishlar bo'yicha amaliyotini qiyosiy tahlil qilish; ijtimoiy xizmatlarni taqdim etishning raqamli mexanizmlariga o'tish sharoitida ijtimoiy davlat tamoyilining ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning adresliligi tamoyili bilan nisbatini o'rganish; O'zbekiston Respublikasining yangilangan Konstitutsiyasini ijro etish maqsadida qabul qilingan chora-tadbirlar dasturining o'rta muddatli amal qilish davri o'tgandan so'ng uning samaradorligini empirik tadqiq etish; shuningdek mintaqa rivojlanayotgan iqtisodiyotlariga nisbatan davlatning konstitutsiyaviy ijtimoiy majburiyatlarining ularni byudjet jihatidan ta'minlashning real imkoniyatlari bilan nisbatini baholash mezonlarini ishlab chiqish.

Shakllantirilgan xulosalarning amaliy ahamiyati shundan iboratki, ular O'zbekiston Respublikasining yangilangan Konstitutsiyasidagi ijtimoiy davlatga oid qoidalarni aniqlashtiruvchi tarmoq qonunlari loyihalarini tayyorlashda, shuningdek chet davlatlarning konstitutsiyaviy huquqi kursi bo'yicha o'quv-uslubiy materiallarni ishlab chiqishda foydalanilishi mumkin. Tadqiqotning nazariy ahamiyati O'zbekiston Respublikasi huquq tizimiga nisbatan ijtimoiy davlatning konstitutsiyaviy asoslarini tahlil qilishning qiyosiy-huquqiy yondashuvini rivojlantirishdan iborat bo'lib, ushbu masala bo'yicha doktrinal ishlab chiqilganlik hozircha cheklangan bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Конституция Республики Узбекистан (новая редакция, принята референдумом 30 апреля 2023 г.) [Электронный ресурс]. URL: <https://constitution.uz/ru> (дата обращения: 10.08.2026).
2. Конституция Российской Федерации (принята всенародным голосованием 12 декабря 1993 г., с изменениями, одобренными в ходе общероссийского голосования 1 июля 2020 г.). Ст. 7.
3. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949. Art. 20.
4. Раздьяконова Е.В. Принципы современного социального государства в контексте конституционной модернизации // Гражданин. Выборы. Власть. 2023. № 3(29). С. 64–73.
5. Клишас А.А. Современная концепция социального государства [Электронный ресурс] // Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации. URL: https://izak.ru/upload/iblock/745/Klishas_Sovremennaya-kontseptsiya-sotsialnogo-gosudarstva_Blok.pdf (дата обращения: 10.08.2026).
6. Эсмантович И.И. Конституционно-правовые основы социального государства [Электронный ресурс] // Гомельский государственный университет им. Ф. Скорины. URL: <https://elib.gsu.by/bitstream/123456789/8634/1/Esmantovich.pdf> (дата обращения: 10.08.2026).
7. Дашкевич В.В. Особенности социальной политики Германии на современном этапе // Вестник Пермского университета. Юридические науки. 2010. Вып. 3(9).
8. Алебастрова И.А. Принцип социальной солидарности в конституционном праве: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. М.: НИУ ВШЭ, 2017. 43 с.
9. Новая Конституция Узбекистана в новой редакции вступила в силу [Электронный ресурс] // Gazeta.uz. 01.05.2023. URL: <https://www.gazeta.uz/ru/2023/05/01/constitution-law/> (дата обращения: 10.08.2026).
10. Kenny D., McCann L.M. Directive Principles, Political Constitutionalism, and Constitutional Culture: the Case of Ireland's failed Directive Principles of Social Policy // European Constitutional Law Review. 2022. Vol. 18. Issue 2.
11. Принятая в апреле 2023 года обновлённая Конституция — гарантия соблюдения неотъемлемых прав и свобод человека в Новом Узбекистане [Электронный ресурс] // Генеральное консульство Республики Узбекистан в г. Актау. 2024. URL: <https://uzconsulate-aktau.kz/2024/принятая-в-апреле-2023-года-обновленная-к/> (дата обращения: 10.08.2026).
12. Конституция Нового Узбекистана: государство гарантирует защиту и покровительство своим гражданам как на своей территории, так и за её пределами [Электронный ресурс] // Генеральное консульство Республики Узбекистан в г. Актау. 2024. URL: <https://uzconsulate-aktau.kz/2024/конституция-нового-узбекистана-государс/> (дата обращения: 10.08.2026).

13. Конституция Узбекистана [Электронный ресурс] // Википедия. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Конституция_Узбекистана (дата обращения: 10.08.2026).

14. Раздел «Континентальная модель» социальной защиты [Электронный ресурс] // Томский государственный университет: электронный образовательный ресурс. URL: <https://edu.tsu.ru/eor/resource/223/html/12.html> (дата обращения: 10.08.2026).

YURISPRUDENSIYA

7 ЖИЛД, 3 СОН

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

ТОМ 7, НОМЕР 3

JURISPRUDENCE

VOLUME 7, ISSUE 3

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000